

Dokumentär fotografi — en arbetsmetod

TOMMY ARVIDSON

”Att försöka fixera flyktiga spegelbilder är inte bara en omöjlighet — det har grundliga tyska undersökningar visat — utan blotta tanken därpå är blasfemi. Gud har skapat människan till sin avbild och ingen av människor tillverkad maskin kan fixera bilden av Gud . . . Den man som försöker sig på sådana ting måste i sitt övermod anse sig själv visare än världens skapare . . .” Detta kunde man läsa i Leipziger Stadtanzeiger, en tysk dagstidning en kort tid efter att franska vetenskapsakademien den 19 augusti 1839, alltså för 150 år sedan skänkte uppfinningen av fotografin till mänskligheten. Redan efter ett par år reste dock folk ut med kameror i bagaget och kom hem med bilder från de mest exotiska platser runt om i världen.

Tidigt insåg man att kamerans förmåga att gestalta omvärlden hade ett stort dokumentärt värde och att fotografiet var ett starkt hjälpmedel när man ville påvisa missförhållanden. Journalisten och fotografen Jacob Riis skildrade på 1890-talet New Yorks slum i avsikt att frambringa sociala förbättringar. Fotograferingskonsten var inte helt ofarlig. Riis använde sig av blyxtpulver i en stekpanna för att lysa upp de mörka och dystra interiörerna. Han berättar: ”Två gånger satte jag eld på fastigheter och en gång tände jag på mig själv. Vid ett tillfälle brände jag av blixten rakt i ögonen — endast mina glasögon räddade mig från att bli blind.”

När President Roosewelt på 1930-talet startade FSA-projektet (Form Security Administration) myntades termen ”dokumentär fotografi”. FSA-fotograferna skulle peka på den stora nöd som lantarbetare, arbetslösa och fattiga befann sig i. En kvarts miljon negativ som i dag finns arkiverade i kongressbiblioteket i Washington blev resultatet av detta arbete. Denna breda sociologiska skildring av livet på den amerikanska landsbygden är fortfarande en stor inspirationskälla för fotografer världen över.

I våra dagar diskuteras ofta vad som är dokumentär fotografi. Försök till gränsdragningar mellan olika fotografiska genrer blir ofta ointressanta och falska, men man kan ändå konstatera att dokumentär fotografi handlar om människor, deras miljöer och livsvillkor. En av de viktigaste förutsättningarna

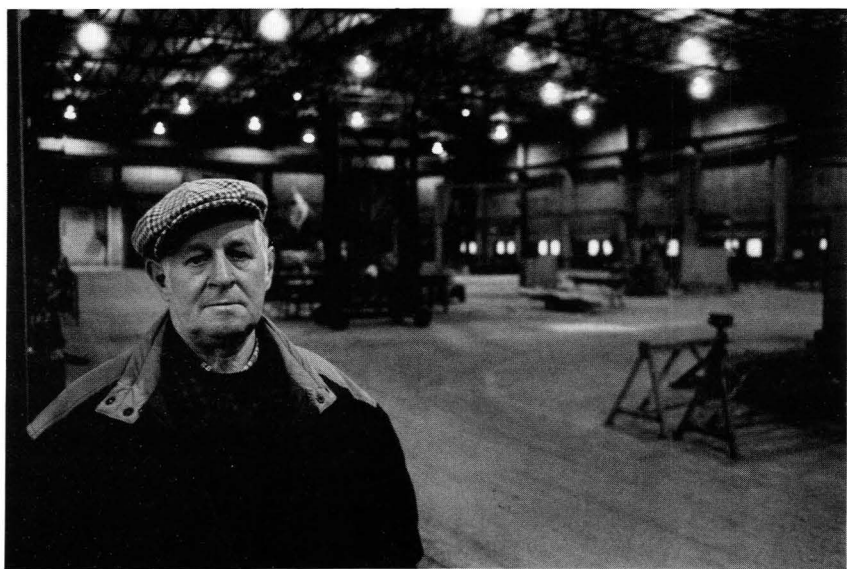
för att kunna utföra ett dokumentärt arbete är gott om tid. Tid för att lära känna de människor och den miljö man vill berätta om. Det är viktigt att vara ärlig och berätta vad fotografierna skall användas till. Som fotograf har man sedan naturligtvis ett ansvar för att bilderna inte används på fel sätt. Eftersom den dokumentära bilden oftast utger sig för att hävda någon slags, om än subjektiv, sanning är det viktigt att man inte regisserar omvärlden alltför mycket. Ljuset är viktigt. Fotografi är grekiska och betyder skriva med ljus. När man försöker överföra den larmande färgrika verkligheten till en svartvit stillastående platt bild är det viktigt att man åtminstone inte ändrar på ljuset och dess rumsskapande verkan. Inget hjälpljus således. Där reportagefotografen arbetar med att koncentrera ett skeende i en slagkraftig bild arbetar istället dokumentärfotografen på ett mera lågmält sätt med flera bilder som tillsammans bildar en berättelse. Texten förstärker bildernas uttryck: Bild och text kan liknas vid sång och musik i ett musikstycke.

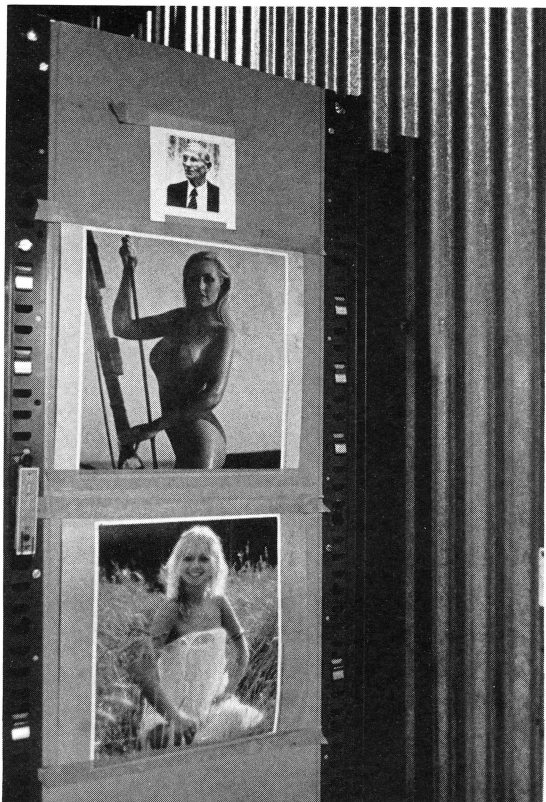
Bilderna på de följande sidorna är inte tagna i något stort pampigt projekt utan är från en liten vanlig vardagsdokumentation. En fabrik skall läggas ner — museet dokumenterar. I detta fall kom vi för sent och skildringen av en fabrik blev istället skildringen av en nedläggning och de känslor som då råder. Arbetet gjordes i samarbete med studeranden från Etnologiska institutionen vid Uppsala Universitet vilka intervjuade såväl äldre arbetare vilka redan hade slutat, som arbetare vilka snart stod inför sin sista arbetsdag på fabriken.

Citaten är hämtade ur Hassner: Bilder för miljoner, Sveriges Radio/Raben & Sjögren samt Hassners förord till Jacob A. Riis: Social reporter med kamera. Lucida Pocket. Andra bra dokumentärfotografiska böcker är Göte Ask: Bilder som gör vardagen synlig, LT förlag. Anders Petersen: Fängelse, fotograficentrums förlag. Jefferik Stocklassa: Nagasaki, Stocklassa/Sasiki förlag. Sune Jonsson: Hemmavid, LT förlag.

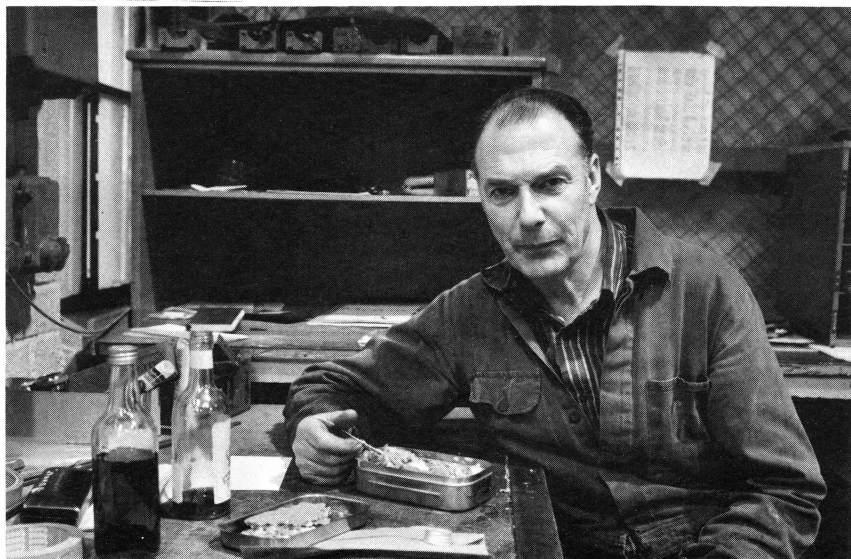
När Enköpings linbanefabrik år 1987 lades ned var det en epok i Enköpings industrihistoria som försvann. Fabriken tillverkade linbanor för frakt och persontransport och hade som mest 250 anställda. Under de senaste åren ändrades namnet genom ägarbyte till Consilium och tillverkningen inriktades mest på olika transportanordningar för malm och cement.

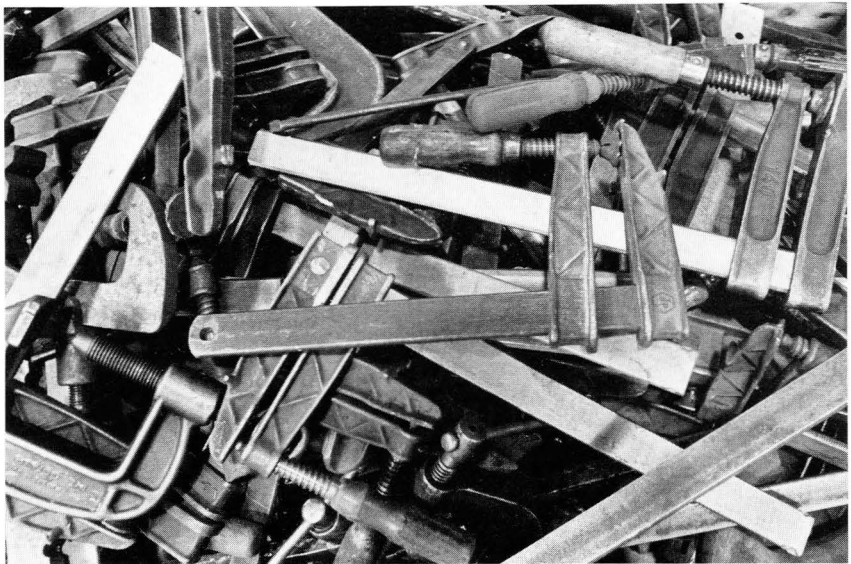
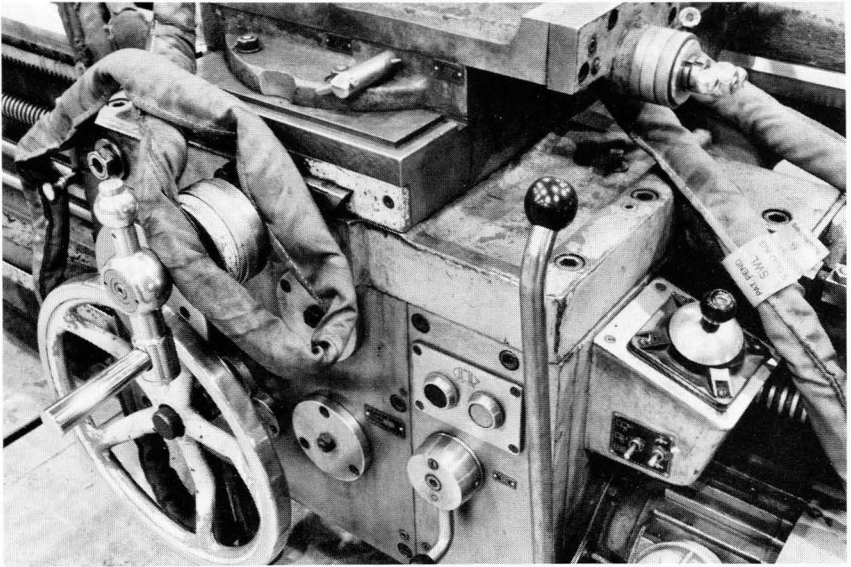
Sedan verkstadsavdelningen nu lagts ned finns bara konstruktionsavdelningen kvar.

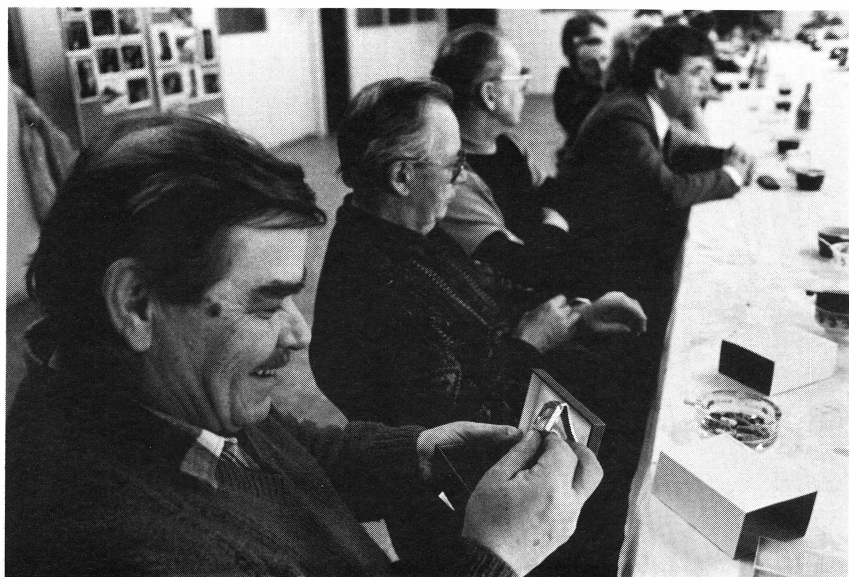

"Om gubben Wallenberg hade levat så hade fabriken inte lagts ned." Marcus Wallenberg som tidigare ägde fabriken var populär bland arbetarna.

Verktyg och maskiner som polerats och nötts av många års användning samlas ihop och transporteras bort.

Avslutningslunchen hölls i f.d. mallverkstaden. Nils Sundnäs med flera tilldelades klockor för lång och trogen tjänst.

